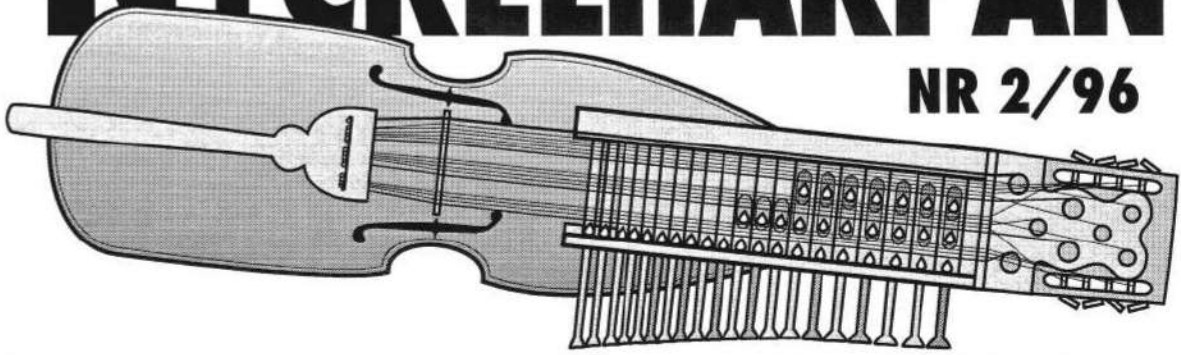

NYCKELHARPAN

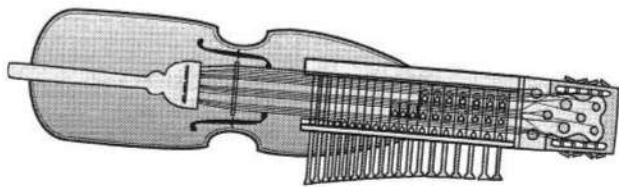
NR 2/96

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS MEDLEMSTIDNING

NISSE NORDSTRÖM
SÖNDAGSKONSERTER PÅ POSTMUSEUM
ATT KOMPA PÅ NYCKELHARPA 2
JÄRFÄLLA NYCKELHARPSGILLE
BYGDEGILLET I STENUNGSUND
FÖRENINGENS ÅRSMÖTE
KULTURMINISTERN SÄGER NEJ
ÖSTERBYBRUK

NYCKELHARPAN NR 2/96

Fortsätter Nyckelposten. Årgång 10.
Medlemstidning för Föreningen Nyckelharpan.
Utkommer med 4 nr per år. ISSN 1401-2936

Adress: Föreningen Nyckelharpan, c/o Möllerman
Riddarstigen 17A, 183 30 Täby.

Tel. kvällar och helger 08-768 13 66.

Tel. dagtid 08-463 32 14.

Ansvarig utgivare: Sture Möllerman.

Redaktion:

Sture Möllerman, telefon se ovan.

Marianne Möllerman, telefon se ovan.

Anne-Marie Tärnström, tel 08-89 91 80.

Artiklar och bilder ur Nyckelharpan får ej kopieras för
publicering utan medgivande från redaktionen.

Material till nästa nummer skall vara på redaktionen
senast 10 augusti.

Medlemsskap i Föreningen Nyckelharpan kan väljas
antingen fullt eller begränsat.

Fullt årligt medlemsskap erhålles mot inbetalning av
125 kr på föreningens postgirokonto nr 491 82 94-2.

Väljer du lägre medlemsavgift, 100 kr, erhåller du
tidningen Nyckelharpan men avstår från all övrig infor-
mation.

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE

		Telefon
Ordförande	Sture Möllerman	08-768 13 66
Kassör	Paul Westman	08-649 22 09
Sekreterare	Anne-Marie Tärnström	08-89 91 80
Ledamot	Ingemar Aronsson	08-99 62 19
Ledamot	Bertil Wettersten	08-500 312 65
Suppleant	Christer Kvarne	08-641 25 12
Suppleant	Bertil Svensk	08-741 23 65

Föreningen Nyckelharpan org. nr 80 20 11-4289

Adressändring sändes till

Bertil Svensk, Örnens väg 44, 136 40 Haninge.

OMSLAGSBILDEN

Nisse Nordström och Ann-Christin Granfors.

Foto: Per Ulf Allmo.

INNEHÅLL

i detta nummer

Två nygamla utgåvor	sid. 3
Att kompa på nyckelharpa	sid. 4-5
Järfälla Nyckelharpsgille	sid. 6
Bygdgillet i Stenungsund	sid. 7
Nisse Nordström	sid. 8
Kurstip, Salutorget, mm	sid. 9
Söndagskonserter på Postmuseum	sid. 10-11
Österbybruk	sid. 12-13
Föreningens årsmöte	sid. 14-15
Kulturministern säger nej	sid. 16

BIRGER GUSTAVSON AB

är Föreningen Nyckelharpan's sponsor i form av mycket
generösa villkor vid tryckning av bl annat vår medlems-
tidning. Vi tackar alla hos Birger Gustavsson AB på Göt-
gatan och Virkesvägen i Stockholm som på detta sätt stöder
vår verksamhet.

**Nästa manus-
stopp:
10:e augusti.**

Avsändare saknas!

På några av postgiroinbetalningarna för 1996 års medlems-
avgift saknades avsändare. De flesta gick att spåra, men fyra
stycken är fortfarande okända.

Misstänker du, att du är en av dom, ring vår kassör. Paul
Westman 08 - 649 22 09.

Jag har just nu pluggat igen årets hål från vårens björksaft-tappning och vi har satt tjugofem liter prima sav på jäsningsinför sommarens spelträffar. I väntan på det kluckande ljudet från jäsröret och den strida strömmen av bidrag till detta nummer av NYCKELHARPAN slår vi jag mig nu till ro med Gastronomisk kalender från 1996: G Bergs "Att tappa björklake".

Detta sommarnummer av NYCKELHARPAN innehåller rapporter från två av Sveriges många nyckelharpspelgrupper: Bydegillet i Stenungsund och Järfälla Nyckelharpsgille.

Fortsättning följer på "Att kompa på nyckelharpa". Flera medlemmar har hört av sig och uttryckt sin glädje över denna elementära "korrespondenskurs".

Vi hade förväntat oss ett större engagemang efter förra numrets upprop, "Var får vi vara med och spela?" Ingen har ännu hört av sig som vill ta emot nya spelkompisar. I gengäld kommer några tips om sommarstämmor, inte minst Österbybruk där årets världmästerskap i nyckelharpspel går av stapeln.

Nyckelharpor i flera former och konstellationer har under denna vår kunnat avnjutas på Postmuséet i Stockholm. Vår redaktionen var naturligtvis på plats för att ta del av upplevelsen.

Vi får också möta Nisse Nordström, en av våra traditionsbärande nyckelharpspelare i Uppland.

Vid senaste årsmötet i Gästabudsalen på Hatwickska huset rådde en uppsluppen spelglädje och stämning som är svår att så här i ord beskriva. 20 spelmän som hade hörsammat kallelsen bidrog alla till den trevliga samvaron bland nyckelharpornas klanger. Som nyvalda i Föreningen Nyckelharpan styrelse hälsar vi nu Anne-Marie Tärnström och Bertil Wettersten varmt välkomna. Anne-Marie övertar rollen som sekreterare efter Anna Karlsson. Bertil ersätter Lotta Nyholm som ordinarie ledamot. Tack, Anna och Lotta för er tid i styrelsen. Anne-Marie Tärnström är redan känd som medarbetare i vår tidning och Bertil Wettersten har tidigare verkat i styrelsen. Vi kan därför glädjas åt en fortsatt stark ledning av vår versamhet. En utförligare rapport från årsmötet framgår av protokollet som finns på sid 14-15.

Till sist kan vi meddela att kulturministern samma dag som vi tänkte "starta tryckpressen" svarar nej på begäran att upphöja nyckelharpan till nationalinstrument.

Trevlig läsning!

Sture Möllerman

Alla ni som snabbt kontaktade Nyckelharpan redaktion för att få köpa häftet med Eric Sahlströms låtar är nu lyckliga ägare av dessa exemplar. Ni andra beställer detta häfte direkt från Sahlströmsfonden, Gunnel Lundkvist tel 018-33 72 58.

Häftet kostar 150:- plus porto och expeditionsavgift. Möjlighet att köpa Sahlströmshäftet kommer även att finnas på Österbybrukstämman.

SPELMANSLÅTAR FRÅN UPPLAND

med Eric Sahlström och Gösta Sandström har också kommit ut som CD. Det är den smått klassiska inspelningen från 1969 ur Sonets folkmusikserie som nu har överförs på det nya mediet. Det är härligt att ånyo knyta kontakt med denna mycket friska och vitala inspelning av upplandslåtar på nyckelharpa. Ett spel av högsta klass som dagens tekniskt begåvade spelmän har svårt att mäta sig med.

CD:n kommer att finnas till försäljning i Österbybruk men kommer även att finnas i skivhandeln. Du kan också köpa den direkt från Sahlströmsfonden, samma tel. beställning som ovan.

Pris: 120:-.

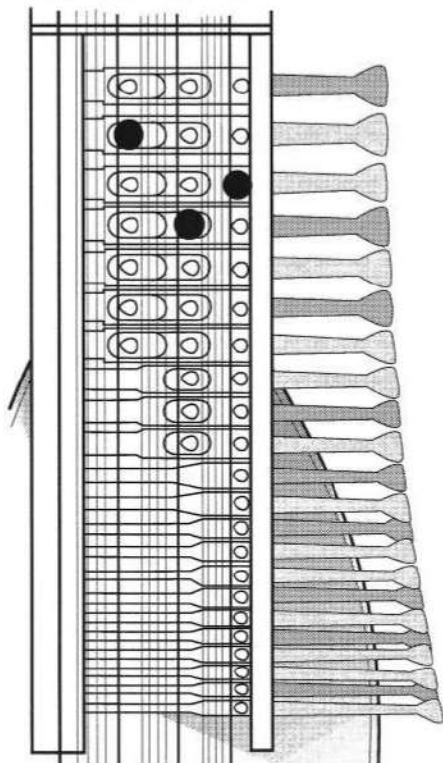

Att kompa på nyckelharpa.

Am

Tonika i A- moll

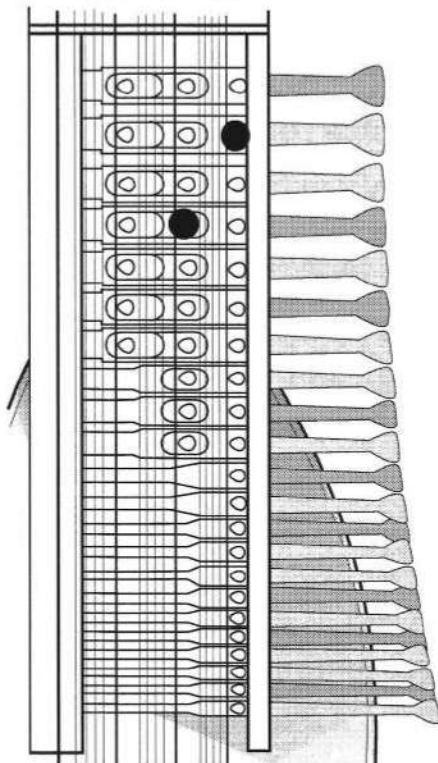
C A E C

E

Dominant i A- moll

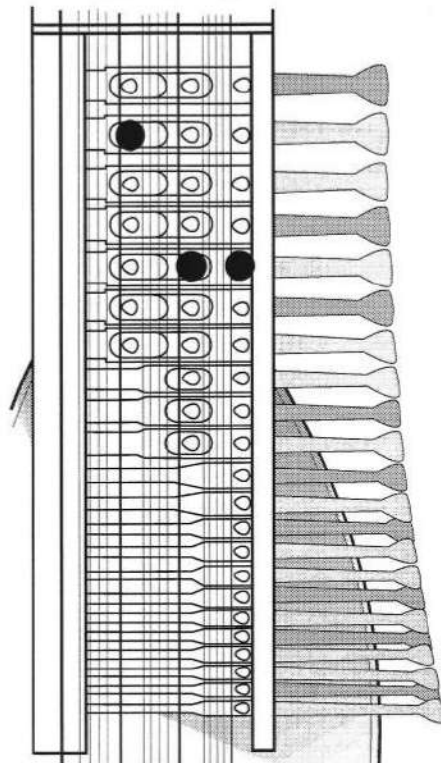
G E H

Dm

Subdominant i A- moll

A F D

I förra numret av tidningen Nyckelharpan gick vi igenom grundharmonier i C-dur. Nu kompar vi vidare på detta elementära och mycket enkla sätt i parallelltonarten A-moll.

Med parallelltonart menas dur- och molltonarter med lika många förtecken (höjda eller sänkta toner). A-moll liksom har C-dur varken # eller b. Se nästa sida.

Jämför ovanstående illustrationer med förra numrets harmonier i C-dur och lyssna noga på de olika klangerna. Tillhör du den lilla skara harpspelare som aldrig har provat på någon form av ackompanjemang eller stämföring, gör du klokt i plocka fram en enkel melodi i moll. Förslagsvis *Vem kan segla förutan vind*. Den går i moll och innehåller de tre grundharmonier. Ordning som följer:

- 4 takter A-moll,
- 2 takter D-moll, 2 takter A-moll,
- 2 takter E, 2 takter A-moll,
- 2 takter E, 2 takter A-moll.

Det var de enklaste låt jag kunde komma på. Nu ska vi göra det lite krångligare.

Eric Sahlströms *Andakten* är en låt som alla nyckelharpspelare känner till. Den låten ska behandlas med största möjliga respekt och lyhördhet och får därför inte kompas

som vilken marsch eller gånglåt som helst. Men eftersom det är en låt, innehållande både A-moll och C-dur, vill jag ta upp den som ett exempel på "parallelltonartslåt".

- 2 takter A-moll, 1 takt E, 1 takt A-moll,
- 2 takter C, 1 takt D-moll, 1 takt E.

- 1 takt F, 1 takt C, 1 takt G, 1 takt A-moll,
- 1 takt A-moll, 1 takt E, 1 takt A-moll.

Har du märkt att 2:a repriserna bara har 7 takter? Det är inte särskilt vanligt, men så var ju också Eric unik både som spelare och människa.

Detta med att analysera låtar och arbeta lite mer med harmonier och klangfärger är många gånger ett första steg till att börja spela stämmor. Men man bör vara mycket varsam med detta och hankas med musiken på ett sätt som inte förvanskar dess egenart. Jag har sett och hört spelare bli osams för mindre. Ett exempel är *Gärdebylåten*. En dragspelare deltog i ett allspel och i 2:a repriserna där fiol- och nyckelharpspelarna ville ha D i andra och G i tredje och fjärde taktens spelade dragspelaren H7 respektive E-moll.

Ingen kan väl påstå att det är fel, men det hör definitivt inte till traditionell svensk folkmusikklang.

PARALLELLTONARTER MED FÖRTECKEN

G-dur e-moll	D-dur h-moll	A-dur fiss-moll	E-dur ciss-moll	H-dur giss-moll	Fiss-dur diss-moll	Ciss-dur aiss-moll
F-dur d-moll	B-dur g-moll	Ess-dur c-moll	Ass-dur f-moll	Dess-dur b-moll	Gess-dur ess-moll	Cess-dur ass-moll

Vi har hitintills bara talat om rena tre-klanger i dur och moll. Det finns en rad olika ”brutna” ackord man ofta stöter på i harmonianalyser. T ex C7, C+, Cmaj, Cdim o s v.

Många sådana klanger används för att leda harmoniken vidare genom låtarna. En del färgar musiken mer eller mindre. På rätt plats och i den musikgenre man föredrar kan dessa klanger tillföra låtarna en hel del.

Jag tänker här inte gå närmare in på i några andra sådana än septimackordet (C7, G7, D7...), och då bara som *dominantackord*.

Om man till den normala treklängen lägger den sjunde tonen i skalan får man en fyrklang. Eftersom vi nu utgår från att spela i C-dur och dominantackordet är en G-dursklang (G-H-D), kan vi utan vidare lägga till ett F. Vi får då en klangfärg som stämmer in i harmoniken utan protester från spelkamraterna runtomkring.

Men, undrar kanske många, den sjunde tonen ska väl vara ett Fiss.

Jo, i G-dur! Men vi utgick ju från C-dur och pratar nu om den tonartens dominantackord som är en G-treklång med en sjunde ton. Vi måste därför sänka denna sista ton till i detta fallet F för att det ska låta riktigt i C-dur.

Om man däremot spelar *tonikan* (grundackordet i en tonart) eller *subdominanten* (ex F-ackordet i C-dur) som ett septimackord, låter det på ett helt annat sätt. Knappast svensk folkmusik men väl amerikansk blues eller liknande.

Kommer man i lag med spelmän från främmande länder kan man ibland möta problem. I USA exempelvis och även i jazzmusikerkreter stöter man ofta på B^b. Dom menar då det som vi kallar B. Skriver vi B, tolkar amerikanarna det som H.

En gång för många år sedan – jag spelade då New Orleansjazz och trakterade tenorbanjo och guitar – hade vi stämt möte med några italienska musiker. Vi skulle träffas vid Torslanda flygplats och därefter ha en kort genomgång av eventuellt gemensam repertoar och därefter snabbt iväg till Chalmers Tekniska högskola. Vi hade fått en timmas spelning och gaget var inte att förakta. Denna typ av spelning var inte så märkvärdig att genomföra. Italienarna spelade kornett och klarinett. Vi trakterade sopransax, piano, bas, banjo och trummor. Vanligtvis hade alla musiker någon slags harmonibok till hands. Så även våra nya hitresta vänner. Där kunde man alltid fusktitta när låtarna blev för knepiga.

Döm om allas förskräckelse när harmoniböckerna kom fram bakom scen! Där vi hade skrivit B^b, F7, Ess o s v hade italienarna Do, Re, Mi, Fa,... Det var bara att hålla sig till den gängse repertoaren med gamla kända paradnummer.

Ja, det var ytterligare lite om att ackompanjemang och harmonier. Det finns hur mycket som helst att tala om i detta ämne. Detta var bara som att skrapa lite på ytan.

Sture Möllerman

JÄRFÄLLA NYCKELHARPSGILLE

Torsdagen den 17 april gjorde sex av Föreningen Nyckelharpans medlemmar en utflykt till Järfälla, närmare bestämt till Ulvsättra gård i Kallhäll för att besöka en av Stockholms nyckelharpsgrupper, Järfälla nyckelharpsgille.

Närmare tjugo av gilletts medlemmar hade slutit upp, så det blev rejäl stuns i spelet när spelledaren drog igång!

Gillet bildades 1985 och har för närvarande omkring 50 medlemmar, varav ungefär hälften är aktiva spelmän. Alla har någon anknytning till Järfälla kommun. Ulvsättra gård är just nu gilletts fasta träffpunkt. Man träffas ungefär var 14:e dag och spelar under någon av de två spelledarnas, Hasse Ruta och Stig Larsson, ledning. Ibland bjuder man in gäster, som andra föreningar, spelmän eller dansare.

En dokumentationsgrupp inom gillet gjorde 1987 en undersökning av nyckelharpans historia i hemkommunen. Det arbetet mynnade ut i ett häfte, "Nyckelharpan i Järfälla 1972-1987".

Där kan man läsa hur nyckelharpan hamnade i Järfälla tack vare Herold Lundins byggkurser som startade just 1972. Så småningom blev det även spelkurser (och kombinerade bygg- och spelkurser) i Fritidsskolans regi.

Ett par av dem som deltog i både bygg- och spelkurser var Gudrun och Ulf Klasén.

Under hösten 1984 anordnade de vid två tillfällen spelträffar i sin tvättstuga med spelmän de träffat på kurser och stämmor.

Där väcktes tanken att starta någon form av spelmanslag, och en referensgrupp utarbetade ett första förslag till stadgar som Ulf Klasén skickade ut till alla harpspelare i Järfälla man lyckats leta upp.

Den 17 mars 1985 startades så Järfälla nyckelharpsgille med Ulf som ordförande, Gudrun Klasén sekreterare och Carl Henrik Österberg kassör. Från starten hade man hela

fem spelledare, nämligen Lars Lindkvist, Leif Nygren, Boel Oldberg, Hasse Ruta samt Göran Siljerud. Nuvarande ordförande är Per-Åke Wallin.

Nyckelharpsgillet medverkar flitigt i Järfällas kulturliv, bland de speltillfällen som varit bara under det gångna året kan nämnas Görväldagen, Kulturnatten i Jakobsberg, jubileum i Ulvsättra gård och inte minst Midvinterstämman i Kallhäll.

Inom gillet finns så att säga en grupp i gruppen, nämligen Knavrarna. Det är sex spelmän som från början gick i en studiecirkel tillsammans och sedan fortsatt att spela ihop.

Nyckelharpan tackar Järfälla nyckelharpsgille för en mycket trevlig kväll, för kaffe och spel!

Text: Anne-Marie Tärnström

Foto: Marianne Möllerman

Ovan: Per-Åke Wallin.

Till vänster:

Ulf Klasén, Hasse Ruta och Leif Nygren.

Fotnot: Brukar du surfa på Internet?
Du hittar Knavrarna på URL:
<http://www.elorit.se/harpa/tavla1.htm>

BYGDEGILLET I STENUNGSUND

Helgen veckan efter besöket i Järfälla reste vi (Marianne och Sture Möllerman) tillsammans med Gösta Sandström västerut för att få uppleva nyckelharpspelet i Bohuslän och även bjuda lite på vårt eget spel. Platsen var Stenungsund cirka 5 mil norr om Göteborg.

Länge har nyckelharpspelandet förknippats med nord-uppländsk folkmusik. Men i dag när man reser runt i landet, får man ofta höra andra låtar. Låtar som är väl så lämpade för nyckelharpspel.

Besöket hos spelmännen i Stenungsunds Bygdegille var ett fint exempel på detta. Naturligtvis har dom i sin repertoar låtar från både det Sahlströmska och Wallinska arvet, men en stor del hämtas från den egna landsändan. Exempelvis Hölarebon efter Nils i Skogstorp, Mazurka från Gärdhem, skänklåt efter Vingen, valsen "Kysse" som är mycket lik Sahlstöms vals i G-dur samt flera schottisar och Lybäckare. Den sist nämnda är att likna vid en mycket långsam schottis, långsammare än det som kallas latmans-schottis.

Bygdegillet som idag består av sexton nyckelharpspelmän bildades 1981. Man träffas varje vecka (måndagskvällar) för att spela tillsammans. I början höll man till i en skollocal men numera har man Ödsmåls bygdegård som hemvist. Det är en plats väl lämpad för spel och även dans, om lusten faller på. Nu är det övervägande herrar i Bygdegillet, så det blir kanske slagsmål om damerna i så fall.

Utöver dom egna träffarna anlitas även gillet vid hembygds- och hantverksdagar och andra liknande aktiviteter i och runt Stenungsund.

Den helgen vi besökte gillet var bygdegården upptagen av annan verksamhet. Vi var därför den första dagen hänvisade till skolan där Bygdegillet ledare, Håkan Säterberg, verkar som lärare. Andra dagen, söndagförmiddagen som snabbt och oplanerat övergick till eftermiddag, (Det är alltid svårt

att sluta när man har roligt!) fick vi vara på Mariagården. En mycket pietetsfullt och varsamt renoverad gammal byggnad i Stenungsund.

Meningen med vårt besök var att hålla någon form av kurs. Med Gösta Sandström som ledare under dessa dagar arbetade vi bland annat med ledning och uppmärksamhet vid samspel, stråkföring och tonbildning, vårt sätt att spela polskor. Naturligtvis delade vi också med oss av "våra" låtar.

Detta var vårt andra besök hos Bygdegillet i Stenungsund. Det lär säkert bli fler. Om inte annat så till några av de lokala spelmansstämmorna. Vi har tidigare gästade både Askerödstämman i närheten av Lilla Edet och stämman på Askerön mellan Orust och Tjörn. På dessa platser träffar man med all säkerhet flera av nyckelharpspelmännen från Bygdegillet.

Text: Sture

Foto: Marianne

Håkan Säterberg och Tage Johansson.

Gösta Sandström och Sture Möllerman.

Nisse Nordström

23 mars 1996

"Jag har aldrig varit så mycket för att spela in eller att man skriver, men kom att tänka på att jag skulle gett mycket för att få höra någon av mina förfäder spela, veta hur det lät."

Nils Nordström är född i Bladåker 1921. Fadern dog redan när Nisse var sju år gammal, modern bodde till en början kvar i torpet under Runngarns gård med de sju barnen. Nisse tyckte om att vara med vid logdanser, han är den ende av syskonen som blev musikintresserad.

Han vet att farfadern spelade till dans vid Hargs bruk, men har inga egna minnen av det.

Vid 7-8 års ålder fick Nisse sitt första instrument av sin äldre bror, det var ett enradigt dragspel. Då han var 12 år gammal började han prova på fiol hos en torpare i närheten, Karl Eriksson Björklund. Med egen fiol - eftersänd från Åhlén och Holm - började han så besöka och spela med äldre spelmän i trakten, Kasbolar'n Karl Andersson, Albert Jansson, Axel Pettersson och, den främste läromästaren, Grop Gustaf, d v s Gustaf Nordström.

Ingen av spelmännen var direkt för att lära ut, utan det var bara att lyssna, spela och försöka härma. En del ville inte ens visa den unge grabben hur man stämmer fiolen.

Nisse gjorde hjondagsverken på Runngarn åt torpet (även åt andra torpare). Arbetsdagen sträckte sig från klockan 7 till 19, en krona var lönen för ett dagsverke. Vid dagsverkena träffade han ofta en "statunge" vid Runngarn, Eskil Bjervner och de två började spela ihop, Eskil dragspel och Nisse fiol. De har fortsatt spela ihop sedan dess.

Efter giftermålet med Gunvor 1944 bodde familjen på olika håll i Uppland, bland annat en lång period i Danne-mora där Nisse arbetade i gruvan. Under tiden i Dannemora träffade han ofta Albin Wallin.

Sin första nyckelharpa bytte Nisse till sig av Evert Norrman i Uppsala. Till att börja med visste han inte hur han skulle stämma harpan så han stämde den som en fiol. Senare byggde Nisse två harpor själv, men han spelar numera på en Gille-harpa.

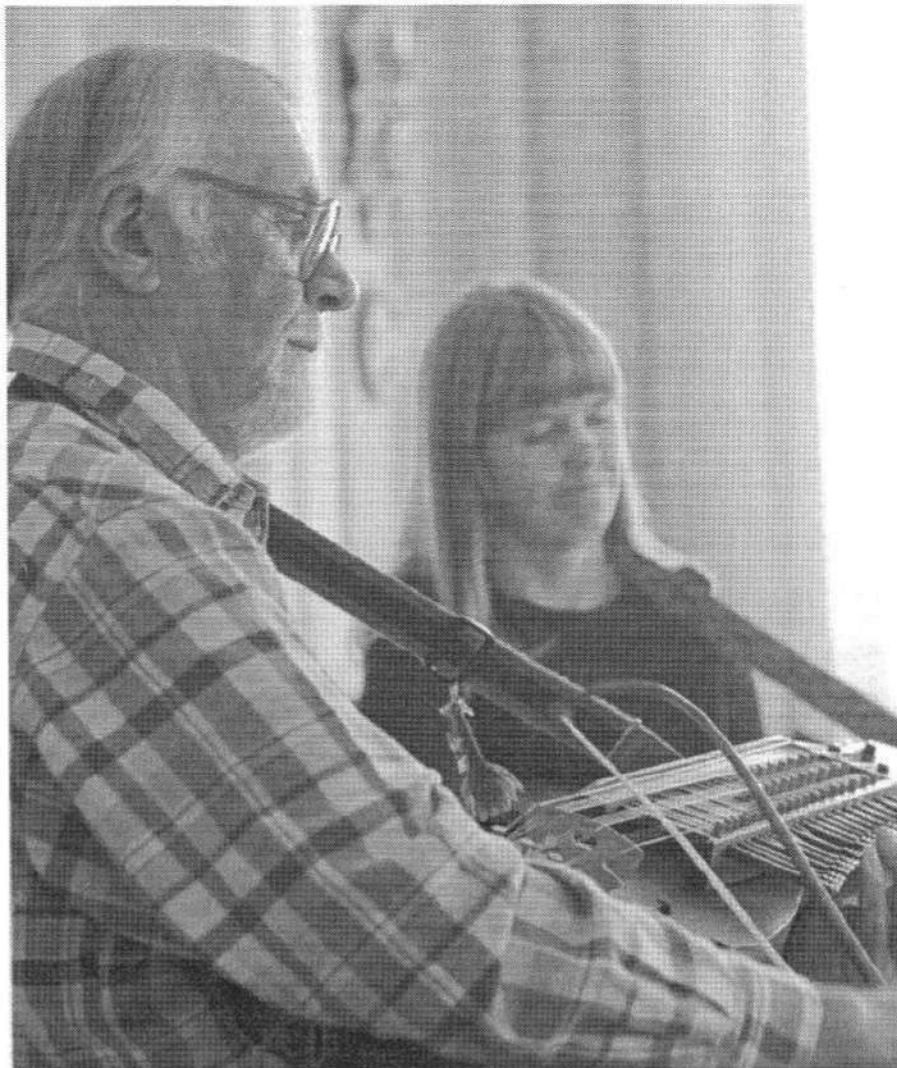
Tillsammans med fiolspelmanen Harry Pettersson engagerades Nils av folkdanslaget Philochoros vid speciella tillfällen som vid resor, till Turkiet 1967 och till Colorado, USA 1981. I USA sålde Nils för övrigt en av sina egenhändigt byggda nyckelharpor. En spelman han spelat och umgåtts mycket med är Curt Tallrot.

1960 flyttade familjen till Upplands Väsby. Nisse spelade en del på olika håll i kommunen. Spelandet var mycket uppskattat - så uppskattat att han 1978 blev kommunalanställd spelman och lämnade yrket som bergsprängare. Som kommunal spelman spelade Nils på daghem, i skolor, i bokbussen (!) och varjehanda festliga evenemang.

Sedan femton år tillbaka spelar Nisse Nordström tillsammans med Ann-Christin Granfors. Samspelet började efter att Ann-Christin som 14-åring träffat Nisse på ett spelmansevenemang i hemkommunen. Båda spelar såväl fiol som nyckelharpa ihop, men på den efterlängtrade CD som kommer i dagarna är det nyckelharpa för hela slanten.

Text: Anne-Marie Tärnström

Foto: Per-Ulf Allmo

Namnlösen: efterlysning

Jag går igenom och registrerar tidningen Nyckelpostens tio första år.
En beskrivning av hur man gör en sälppipa i nr 2 / 1991 är signerad Christer S.
Undrar vad detta S står för!?

Anne-Marie Tärnström
Brunkullegränd 11
162 45 Vällingby

Kurstips

Veckokurs hos Alpsjö i Göksby, 1-7 juli. 2.900:-.
För melodiinstrument som fiol, nyckelharpa, dragspel, klarinett och flöjt. För alla åldrar. Från nybörjare (end, fiol och nyckelharpa) till riktigt erfarna. Låtspel, samspel, stämspel, visor och dans. Möjlighet till privatlektioner.
Lärare: Leif Alpsjö. Gästspelmän: Sture Sahlström, Hasse Gille och Curt Tallroth. Upplysning, tel 018 - 37 23 00.

Nyckelharpspel för ungdomar från 14 år. 7-12 juli.
Lärare: Johan Hedin. Falun Folkmusik Festival. För mer information, ring 023 - 190 42.

Spelmanskurs för ungdomar. 12-15 juni i anslutning till Österbystämman. Info: Anders Söderberg 018 - 32 24 56.

Fler kurser i samband med Österbystämman, se sid. 12.

Nyckelharpa med Alf "Affe" Granqvist som lärare.
En av många kurser under Durspelsfesten på Mötesplatsen i Karlskoga 8-11 augusti.
Anmälan och upplysningar: 0586 - 646 00 / 0586 - 540 07.

SOMMARENS LIMMERICK

*En fiolmakare ifrån Smögen
på harpbygge tänkt bli förmögen.
För tunn blev hans sarg,
Två toner fick "varg".
Då slängde han allt på skräpögen.*

Salutorget

Under denna rubrik kommer alla medlemmar i Föreningen Nyckelharpan att kunna saluföra eller söka efter instrument.

Platsen är dock inte avsedd för personer eller företag som bedriver kommersiell verksamhet utan enbart avsedd för privatpersoner som söker, byter eller säljer enskilda instrument.

Nyckelharpa byggd av H. Gille 1976. Fint skick. 10.000:-.
Tel. 0392 - 200 67. Bosse Karlberg.

Några stämmor

Vid sidan av årets stora begivenhet, Österbybrukstämman, finns naturligtvis en rad andra platser att besöka i sommar.

För den spelsugne nyckelharpsentusiasten kommer här några tips hämtade ur den uppsjö av spelmansstämmor som bjuds i sommar:

Väddö, 6 juli kl 13, Gåsvikarstämman i Kista Hembygdsgård, Roslagen 10 mil norr om Stockholm.

Vendel, Eric Sahlströmstämman 20-21 juli. Uppland.

Bräcke, 20 juli kl 14 och inte juni som felaktigt står på många ställen. På Tjörn i Bohuslän.

Blidö spelmansstämma 27 juli kl 12.00 vid Blidö kyrka, strax norr om Stockholm.

För dig som önskar en så fullständig förteckning som möjligt över landets stämmor och andra folkmusikaliska begivenheter rekommenderas Folklore Centrums informationsblad. Telefon (12-18) och fax 08 - 643 46 27. Eller SSR:s medlemstidning Spelmanen nr 2 -96.

Söndagskonserter på Postmuseum

Två söndagar i början av året kunde man njuta av eftermiddagskonserter på Postmuseum i Stockholm, den 4 februari "Till Eric Sahlströms minne" med tre nyckelharppspelare och den 10 mars "Bonden i paradiset", Eva Tjörnebo med spelmän. Initiativ till föreställningarna har tagits av museet och inspirationen kommer av den konsert Eric Sahlström och Gösta Sandström genomförde där i november 1969.

Båda konserterna lockade omkring sextio personer, dessutom stannade många "vanliga" museibesökare för att lyssna.

Vid "Till Eric"-konserten knöts banden bakåt i tiden samman genom att Gösta Sandström inledde med en tillbakablick på konserten för drygt tjugofem år sedan.

Olov Johansson, Johan Hedin och Marcus Svensson var de tre som sedan hanterade nyckelharpor av olika slag och Olov Johansson gav en kort introduktion: man skulle spela "Eric's kompositioner, låtar som Eric spelade och låtar som Eric's spelkamrater spelade".

Att det lät fantastiskt fint om spelmännen var väl inte oväntat, men konserten bjöd ändå många överraskningar. Med till synes enkla medel skapade man nya upplevelser av nyckelharpan och dess klang. Johan Hedin introducerade i ett solo, Fläskrökarvarsen, sin egenhändigt byggda oktavararpa, den första i sitt slag. Oktavararpa är stämd en oktavgre, i princip är det en förstora harpa med menyren 52 cm och Johan har lagt till fler nycklar än brukligt. Han stämmer också alltid C-strängen till D.

Konsertens höjdpunkt var enligt min mening Ridmarsch efter Byss-Calle. Olov började solo på kontrabasharpa, så lades kromatisk harpa till (Marcus) och till sist oktavararpa, som tillför nyckelharps-klangen ett vidare, djupare omfång.

Det blev som en resa i tiden, från 1700-tal till 1990-tal. Pedagogik kanske, men på hög konstnärlig nivå!

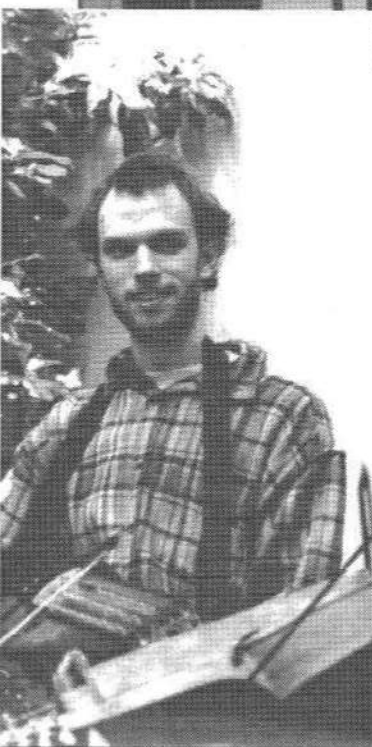
"Andakten" framfördes i ett annorlunda arrangemang, Johan och Olov spelade en inledning pizzicato, knäppades på strängarna, och Marcus framförde melodin rent, utan dubbelgrepp. Till Olovs egen komposition "Bisonpolska" spelade Johan Hedin en introduktion med flageoletter. Mellan alla spännande "grepp" framfördes förstås även låtar mer traditionellt – men hela tiden skickligt och välspelat, och mycket njutbart.

"Mellansnacket" mellan låtarna skötte mestadels Olov Johansson, med stor humor och kunnighet. Han kan verkligen konsten att säga rätt saker – och säga saker rätt.

Den 10 mars bjöds så en andra konsert av högsta klass, Eva Tjörnebo med spelmän. De fyra spelmännen instrument, bland annat silverbasharpa och kromatisk harpa, bjöd en stor variationsrikedom, med Evas röst som sammanhållande element. Genom sina kurser och konserter under närmare tjugofem år är Evas sång och klara stämman välkänd för de flesta i folkmusiksverige.

Programmet innehöll välkända och mindre kända visor – burleska, skämtvisor och finstämda kärlekssånger i skön blandning. Olika konstellationer av instrument i de olika numren gjorde musiken varierande, ömsom spelade de rejält svängigt, ömsom finstämt – Kjell Landström på silverbasharpa, Torbjörn Näsborn från Umeå fiol, Inge Henriksson med dragspel av olika slag och Leif Åhlund, som hanterar en mängd instrument.

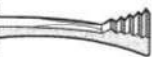
Publiken bjöds också sånger inrepererade med tanke på konsertlokalen, om posten och forna tiders vedermodor med postgången, bl a en härligt frejdig postrotevisa från Åland.

Sommarens konsert i Österbybruk med Eva och hennes spelmän blir ett evenemang att se fram emot!

Text.: Anne-Marie Tärnström.

Foto: Sören Jansson (Till Eric), Per-Ulf Allmo (Eva Tjörnebo).

ÖSTERBYSTÄM

Österbystämman skall vara ett av Folkmusiksveriges intressantaste evenemang vars verksamhet skall kännetecknas av hög kvalitet och stark traditionell förankring.

Stämman med dess alla kringaktiviteter hålls i en mycket vacker och genuin bruksmiljö i hjärtat av nyckelharpans renessansområde. En miljö vars like bara finns på några få platser i Sverige. I år har ytterligare ett antal av de till området hörande kulturbyggnaderna fått en omfattande renovering. Tidpunkten för stämman, alltid helgen före midsommar, är väl vald med tanke på att den svenska sommaren då ofta är som allra vackrast. En tid som kan vara lämplig för intresserade att ta ut några extra semesterdagar och deltaga i någon av de kurser som hålls veckan innan.

För att inte fastna i gamla spår skall stämmokommittén arbeta för en kontinuerlig utveckling. Nya intressanta evenemang startas upp samtidigt som gamla fasas ut. Hela tiden med målsättningen att tillhandahålla sådant som kan fånga intresset hos en ständigt allt kräsare publik. Efter avslutad stämma vidtar en genomgripande utvärdering, där allt, såväl positivt som negativt, skall fram. Stämmokommittén, under ledning av den alltid lika gladlynte och entusiastiske ordföranden, Anders Söderberg, arbetar sedan vidare under måttet "ständiga förbättringar".

Stämmans traditionella förankring i nyckelharpan och nyckelharpmusiken har sin grund i nyckelharpspelet i Österbybruk, främst då genom Justus Gille och Viktor Wikman. Dessa spelmän hade i sin tur sin musik i Österbytraditioner som går flera hundra år tillbaka i tiden.

Den store mästaren Eric Sahlström som bodde utanför Tobo, c:a 15 km därifrån, har varit en självskrivna förgrundsgestalt under stämmans hela historia. Eric avled den 7:e juni 1986, dvs för nästan exakt 10 år sedan. Årets stämma har många inslag för att hedra hans minne.

Anton Jernberg var ytterligare en spelman och eldsjäl som verkade i Österbybruk och som betytt oerhört mycket för stämmoevenemangen under årens lopp.

Bland de personer som har betytt och fortfarande betyder mycket för stämman är det speciellt två som måste framhållas framför många andra; Hans Gille och Gunnar Ahlbäck.

Hasse är i dag stämmans portalfigur och personifierar på ett utomordentligt sätt hela evenemanget. Han är den "gamla" Österbysmeden, nyckelharpspelmannen och nyckelharpbyggaren i en och samma person. Ingen kan som Hasse bygga ett instrument så att det på samma gång upplevs

som sprunget ur medeltiden samtidigt som det fungerar som ett modernt instrument med alla de krav som ställs av våra framstörtande unga spelmän.

Gunnar Ahlbäck är mannen som alltid finns där och värnar om den kulturella helhetsbilden. Gunnar kan nyckelharpans historia utan och innan. Han kan dessutom en hel massa andra historier runt instrumentet, historier som på sitt sätt är lika värdefulla som de låtar som spelas och som sätter nyckelharpverksamheten i ett större perspektiv. Gunnar har dessutom en artistisk gåva som han alltid lika välvilligt ställt till förfogande vare sig det gäller att texta enkla skyltar till harputställningen eller att texta och illustrera fina guldkantade diplom till VM-tävlingarna. Sist men inte minst viktigt. Gunnar kan konsten att klä hela verksamheten i ord. En svår konst som är ack så viktig i olika sammanhang, en konst som verksamma spelmän kan skatta sig lyckliga åt att andra behärskar och vill ägna sig åt.

Årets stämma innehåller ett par nya inslag som jag skulle vilja flagga lite extra för.

SPELKURS

Vi kommer i år att testa en tvådagars spelkurs på temat Sahlströmslåtar. Kursen har fått benämningen "Mästarkurs i Nyckelharpspel" vilket kanske har varit lite olyckligt så tillvida att det kanske skrämmer bort intresserade som inte tror sig uppfylla något slags grundkrav. Jag vill på en gång avfärda dessa farhågor. Du som är intresserad behöver givetvis inte behärska några avancerade Sahlströmskompositioner för att platsa i gänget. Är du osäker så ring kursansvarig och red ut begreppen.

DANSKURS

Vi har också initierat en kurs i dans där vi hade tänkt slå ett slag för Upplandspolskan, en dans som det finns all anledning att profilera här uppe i Österby. Upplandspolskan, eller Bondpolskan, som är dess rätta namn, har rykte om sig att vara svårdansad. Med rätt instruktion kommer man lättare på knepen och när dansen väl fungerar är den en av de skönaste polskor vi har. Du behöver inte alls vara en dansens mästare för att kunna tillgodogöra dig kursen.

Kursen i Bondpolska kommer även den, liksom kurserna i spel och bygge, att hållas torsdag och fredag den 13:e och 14:e juni. Platsen blir Gruvlokalen i Dannemora, ett par km från Herrgården. Lärare kommer att vara Bengt Ekegerds och spelman Bosse Larsson.

MAN

BYGGKURS

Slutligen har vi en "Mästarkurs i nyckelharpbygge" som jag själv är ansvarig för. Som framgår av bifogat programblad kommer årets kurs att ligga på temat formgivning och ytbehandling. Om förra årets kurs var en allmän introduktion så är den här att betrakta som en mer målinriktad kurs där även praktiska övningar kommer att ingå. Du behöver givetvis inte ha deltagit i förra årets kurs för att komma med på årets. Vi kommer att öva på att se på form och funktion ur ett instrumentperspektiv. Vi skall systematiskt gå igenom harpans olika delar med början på kroppen för att sedan försöka svara på frågor som: "Vilket är att hänföra till det estetiska (utseendemässigt vackra), och vilket är att hänföra till det funktionella hos instrumentet?"

Beträffande ytbehandlingsmomenten så kommer vi att ta upp tre olika grundtekniker som alla ger ett gott resultat och som alla är accepterade inom instrumentbyggarkonsten. Även här kommer vi att lägga in praktiska övningar.

Givetvis kommer vi att i mån av tid ta upp allehanda spörsmål vid sidan av vårt tema. Ingen skall behöva gå hem besviken med obesvarade frågor.

Gemensamt för de tre kurserna är också att vi skall ordna någon form av trevliga kvällsaktiviteter både på torsdag och fredag. Vi skall försöka finna sådant som deltagare ur alla tre kurserna tillsammans kan ha glädje och nytta av.

Hjärtligt välkomna att ta del av det digra utbudet aktiviteter kring Österbystämman

Esbjörn Hogmark

PS. Med risk för att tidningen NYCKELHARPAN kommer ut efter den 5:e juni (sista officiella anmälningdagen) så ber vi kursintresserade att i alla fall fråga om det finns kursplatser kvar.

Världsmästaren dokumenteras?

Vinnaren av årets VM-titel i Österbybruk på kromatisk harpa erbjuds att innan årets slut bli dokumenterad på CD.

Det är skivbolaget Tongång som lämnar detta generösa erbjudande.

Några hållpunkter under Österbydagarna

Fredag 14 juni

FÖRSTÄMMA OCH MIDNATTSKONSERT

20.00 Förstämma med spel och dans. Spellista.

23.00 Konsert i kyrkan med Eva Tjörnebo och spelmän.

Lördag 15 juni

UNGDOMSSTÄMMAN

12.00. Scenprogram i Herrgården. Allspel och uppspel av enskilda eller grupper som vill framträda. Dansuppvisning.

VM I NYCKELHARPA

14.00. Tävling med kromatisk- och gammelharpa

VISOR - KONSERT - DANS

15.30. Viskurs med Cajsa Ekstav. Anmälan, tel 0295-214 92.

17.00. Gammeldans till Österby Spelmän i Vagnshuset.

19.00. TILL MINNE AV ERIC, konsert i kyrkan. De unga nyckelharpmästarnas hyllning till föregångaren.

20.30-01.00. Dans vid Vagnshuset.

22.00. Visstuga med Eva Tjörnebo i Bruno Liljeforsateljén.

Söndag 16 juni

UTSTÄLLNING

10.00-16.00. Utställning av bedömda nyckelharpor.

GUDSTJÄNST

11.00. Gudstjänst med spelmansmusik i kyrkan.

NYCKELHARPSTÄMMAN

12.30. Spelmanståg genom bruket.

13.00. Invigningstal. Spelmanstågets allspel under ledning av Hasse Gille. Stort scenprogram. Årets världsmästare utses. Dansuppvisning. Utdelning av Jernbergfondens stipendium.

AVSLUTNING

17.00. Spelmansmusik i kyrkan under ledning av Esbjörn och Sture Hogmark.

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS ÅRSMÖTE

21 mars 1996 kl 19.00 i Hartwickska huset, Stockholm.

Närvarande: 20 personer.

1. Mötets öppnande

Föreningens ordförande Sture Möllerman hälsade alla välkomna och förklarade mötet öppnat. Därefter hölls en tyst minut med anledning av föreningens förre ordförande Jan Sundströms bortgång.

2. Val av mötesfunktionärer.

Valdes som funktionärer:

Sture Möllerman – ordförande

Anne-Marie Tärnström – sekreterare

3. Fastställande av röstlängd

4. Fastställande av dagordning

Beslutades att följa dagordningen i Förslag till nya stadgar, punkt 7.

5. Mötets utlysande

Konstaterades att mötet utlysts som föreskrivs i föreningens stadgar.

6. Val av justeringsmän

Till justeringsmän valdes Christer Kvarne och Nils Gomer.

7. Verksamhetsberättelse med resultat och balansräkning

Verksamhetsberättelsen godkändes. Några påpekande gjordes:

- verksamhetsberättelsen bör ha underskrift från alla styrelsemedlemmar
- saknades uppgift om hur många medlemmar föreningen haft under året

En utskrift av kontoställningen gjord 1995-01-24 distribuerades. Påpekades att det vore bra att ha föregående års siffror som jämförelse.

Godkändes 1995 års räkenskaper.

Budget för 1996 gicks igenom.

Tidningen kommer, efter styrelsebeslut 1995-05-10, att komma ut med fyra nummer per år. Tack vare goda kontakter med tryckeri samt möjlighet att köpa kuvert till mycket bra pris kommer ändå kostnaderna att sänkas något.

Fastställdes budget för 1996.

8. Revisionsberättelse

Revisorerna läste upp sin berättelse, och rekommenderade årsmötet att lämna styrelsen ansvarsfrihet för 1995.

Beslutades att ge styrelsen ansvarsfrihet för 1995.

9. Medlemsavgifter 1997

Nuvarande avgifter är 125:- för fullt medlemsskap och 100:- för enbart tidningsprenumeration. Styrelsen ser inget behov av höjning och föreslår oförändrade avgifter.

Beslutades att nuvarande avgift behålles även under 1997.

10. Val av styrelse, revisorer, övriga funktionärer och valberedning

Följande personer valdes:

• ordförande	Sture Möllerman	kvarstår ett år
• sekreterare	Anne-Marie Tärnström	nyval ett år
• kassör	Paul Westman	omval två år
• ledamot	Ingemar Aronsson	omval två år
• ledamot	Bertil Wettersten	nyval två år
• suppleant	Christer Kvarne	omval ett år
• suppleant	Bertil Svensk	omval ett år
• revisor	Björn Kallstenius	nyval ett år
• revisor	Kjell Wigforss	nyval ett år
• suppleant	Gunnar Fredelius	nyval ett år
• suppleant	vakant	
• artikelförare	Bertil Svensk	
• valberedning	Beslutade mötet att att val av valberedning ajoureras till medlemmöte hösten 1996.	

11. Förslag till nya stadgar

Förslaget till nya stadgar är godkänt vid tidigare extra årsmöte och har publicerats i tidningen Nyckelharpan, så varje medlem har haft möjlighet att inkomma med synpunkter.

Beslutade mötet att godkänna de nya stadgarna för Föreningen Nyckelharpan.

12. Övriga frågor

Ordet lämnades fritt. Följande frågor togs upp, kortfattat:

- Kursverksamhet inom föreningen. En helgkurs med Johan Hedin som lärare planeras i vår.
- Behov av spelldare på torsdagsträffar? De flesta är med i någon annan förening eller grupp där man spelar i olika sammanhang. Det skulle vara svårt att ha en grupp som framträder som representant för denna förening.
- Ordförande påpekar att en viktig del i föreningens verksamhet är att hålla kontakt med/mellan olika grupper och även enstaka spelmän ute i landet.
- Fråga om föreningen har hedersmedlem: det finns ett styrelsebeslut på att föreningen *inte* ska ha hedersmedlemmar.
- Efterlystes en ny, aktuell medlemsmatrikel. Kommer i nästa utskick!
- Föreslogs att anordna en kompositionstävling. Mötet positivt, men inget mer konkret bestämdes.
- Redaktören Sture Möllerman efterlyste bidrag till nästa nummer av tidningen.

13. Mötets avslutande

Ordförande tackade de närvarande och förklarade mötet avslutat.

Vid protokollet: Anne-Marie Tärnström

Justeras: Christer Kvarne, Nils Gomer

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR ÅRET 1995

Föreningen Nyckelharpan har sedan förra årsmötet haft följande styrelsesammansättning:

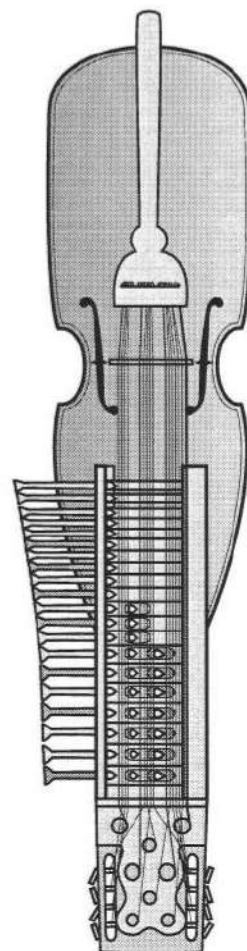
Ordförande	Sture Möllerman
Kassör	Paul Westman
Sekreterare	Anna Karlsson
Ledamöter	Lotta Nyholm
	Ingemar Aronsson
Suppleanter	Christer Kvarne
	Bertil Svensk

Föreningen har utöver ordinarie årsmöte haft fyra styrelsesammanträden och ett extra föreningsmöte. Dessutom har en träff hållits med representanter från styrelsen, den avgående redaktören för medlemstidningen Nyckelposten samt ytterligare några medlemmar, där man diskuterade tidningens och föreningens framtid. Där föreslogs bl a namnbyte av tidningen från Nyckelposten till Nyckelharpan samt utökad utgivning.

Vår medlemstidning har under året utkommit med 3 nummer under Sven Nordins redaktörsskap.

Föreningen har under året hållit spelträffar i samarbete med ABF Södermalm; 2 på Kristinehovs Malmgård under våren samt 4 under hösten i Hartwickska Huset på Södermalm varav den sista i raden utgjorde föreningens julfest.

Stockholm i mars 1996

ÅRETS RESULTAT

Kassabehållning	3:-
Postgiro	-337:-
Girokapital	35.257:-

Inkomster

Medlemsavgifter	45.350:-
Räntor	831:-

Summa inkomster	46.181:-
-----------------	----------

Utgifter

Möteskostnader, avg. utland, utbet.kort	1.498:-
Tidningen	27.013:-
Porto+kuvert	11.614:-
Skatt	2.517:-

Summa utgifter	42.642:-
----------------	----------

Årets vinst	3.539:-
-------------	---------

BUDGET FÖR 1996

Inkomster

Medlemsavgifter	46.000:-
Räntor	1.000:-

Summa inkomster	47.000:-
-----------------	----------

Utgifter

Tidningen	28.000:-
Porto, kuvert	14.000:-
Möteskostnader	2.000:-
Övrigt	3.000:-

Summa utgifter	47.000:-
----------------	----------

Kulturministern säger nej till nyckelharpan som nationalinstrument.

Fråga från Carina Hägg (s) om nyckelharpans berättigade status som nationalinstrument har av kulturminister Marita Ulvskog 29 maj -96 till riksdagen besvarats negativt med motiveringen:

”Jag är alldeles överens med Carina Hägg om vikten av att bevara och sprida kännedom om det svenska musikhistoriska arvet. Jag är också medveten om den fina och helt unika musiktradition som nyckelharpan representerar i vissa delar av vårt land.

Staten gör olika insatser för att värna om vårt musikaliska kulturarv. Inom det statliga musikmuseet och våra läns- museer vårdas och bevaras gamla instrument. Genom Statens kulturråd lämnas bidrag i skilda former till den svenska folkmusikens befrämjande. Mot den bakgrunden anser jag det dock inte vara realistiskt att koncentrera satsningen på en genre eller ett instrument inom vår rika skatt av musikaliska uttrycksformer.”

När nu både Posten och Myntverket förstått och visat uppskattning av den unika svenska nyckelharpan, som världen över ses som något alldeles specifikt för vårt land, är det med stor förvåning jag och många med mig tar del av kulturministerens svar.

Jag rekommenderar vår kulturminister och övriga politiska beslutsfattare fler besök vid våra många musikfestivaler i sommar. Börja gärna med nyckelharpstämman och världsmästerskapet i nyckelharpspel i Österbybruk.

Sture Möllerman

NY MATRIKEL I NÄSTA NUMMER:

I det nästkommande numret av tidningen Nyckelharpan – det tredje i år – kommer vi bland annat att få en medlemsförteckning. Det är många år sedan en sådan gavs ut till alla medlemmar i föreningen. Vi är idag cirka 450 stycken.

Med en ny matrikel i vår hand får vi lättare att knyta fler kontakter.

De som bytt adress eller fått nytt postnummer och känner på sig att Föreningen Nyckelharpan ej fått dessa uppgifter, skriv några rader till vår matrikelförare:

Bertil Svensk, Örnens väg 44, 136 40 Haninge.

Sista dag för manus och/eller bilder till kommande nummer är 10 augusti.

Trevlig sommar med mycket sång och spel önskar vi från Nyckelharpans redaktion.

